

Σταυρός Ακρωτηρίου

Το συρτάκι χορεύεται ακόμα εδώ

ΚΕΙΜΕΝΟ:

Κυριάκος Παπαγεωργίου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:

Άννα Καλαϊτζή

Για τον Γουόλτερ Λάσαλι, οι Χανιώτες του Σταυρού –και ειδικότερα ο Πέτρος Λειβαδιτάκης, του οποίου η μάνα διατηρούσε το ταβερνάκι όπου σιτιζόταν το συνεργείο, και η γαλλοαλγερινής καταγωγής Μαλίκα, η οποία λειτουργεί το ωραιότερο καφέ-μπαρ του Σταυρού, το «Sunset», στην πιο ρομαντική τοποθεσία του– μας μιλάνε με νοσταλγία κι αγάπη. Το συνεργείο έμεινε στην περιοχή τρεις περίπου μήνες, ενώ ο τιμημένος με Όσκαρ Καλύτερης Φωτογραφίας Αγγλοπολωνός Γουόλτερ Λάσαλι αγάπησε τόσο πολύ τον τόπο, που αγόρασε μια καλύβα κι έμεινε για πάντα εδώ.

Η παραλία του Σταυρού βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Χερσονήσου του Ακρωτηρίου, μετά το χωριό Χωραφάκια, στο τέρμα της ανοιχτής κοιλάδας όπου καταλήγει η ρεματιά του Νερόκαμπου, σε ένα γραφικό σημείο όπου σχηματίζεται μια υδάτινη δίοδος, η οποία πλαισιώνεται από παράξενους βραχώδεις όγκους πριν εκβάλλει στον στενό όρμο του Τραχηλιού.

Ο Σταυρός διαθέτει δύο παραλίες, από τις οποίες η μία είναι «εσωτερική», στον τύπο της λιμνοθάλασσας, έχει σχήμα ημικυκλικό, με γαλαζοπράσινα νερά, κι η άλλη «εξωτερική», και βλέπει δυτικά προς τη μεριά των Χανίων. Το γενικό ανάγλυφο του Σταυρού ορίζεται από μια μεγάλη κοιλάδα με απόληξη τις εκβολές του Νερόκαμπου, ένα φυσικό παράκτιο λατομείο κι

Περιήγηση

Η περιοχή του Σταυρού στη βορειοδυτική πλευρά του Ακρωτηρίου Χανίων έγινε γνωστή σε ολόκληρο τον κόσμο για δυο λόγους. Ο πρώτος είναι οι περίφημοι γωνιόλιθοι του εντυπωσιακού λατομείου από το οποίο οικοδομήθηκε σημαντικό μέρος των τειχών της Κυδωνιακής Κρήτης και ο δεύτερος η διάσημη ταινία του Μιχάλη Κακογιάννη “Αλέξης Ζορμπάς”, που γυρίστηκε σχεδόν εξολοκλήρου στο εξωτικό τοπίο του Σταυρού και βασίστηκε πάνω στο ομότιτλο μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη. Στο Σταυρό κυριαρχούν δυο θάλασσες κι ένα ξεροβούνι, στην πλαγιά του οποίου δεσπόζει μια επιβλητική σπηλιά, από το ύψος της οποίας έχει κανείς θεαματική άποψη των Λευκών Ορέων.

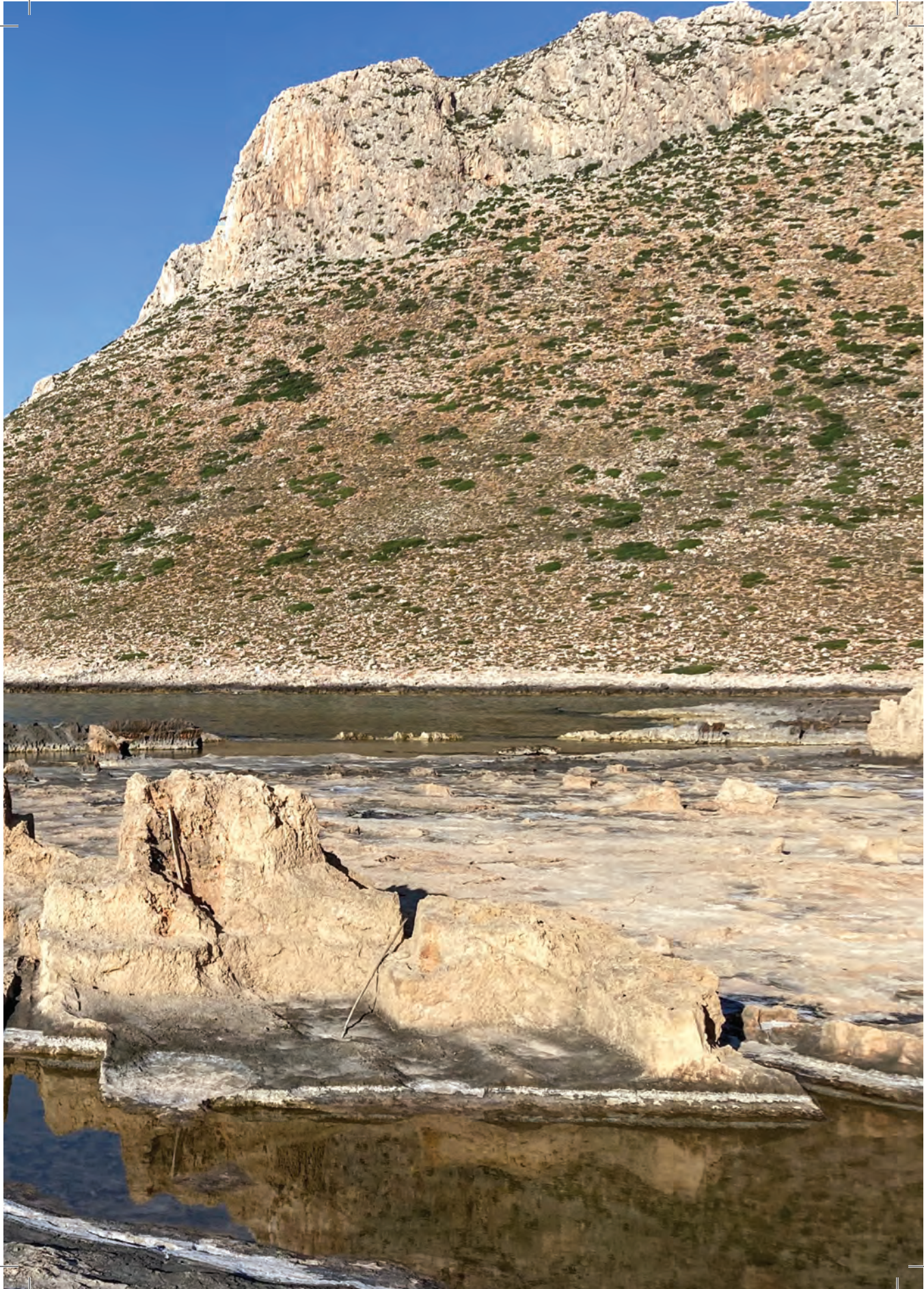

Αποψη του βόρειου άκρου
του αρχαίου λατομείου με
την απόληξη του βουνού
Βάρδιες στο βάθος

Οι τομές του αρχαίου λατομείου Ουλές που άφησαν οι ανασκαφές του λατομείου

ένα σπανοβούνι σε σχήμα καμήλας. Σε αυτό το σκηνικό κι ανάμεσα από τις δυο παραλίες εντάσσονται και τα απομεινάρια του ενετικού λατομείου πωρόλιθου, τμήματα του οποίου χρησίμευσαν για την κατασκευή του Τείχους των Χανίων.

Το ευρύτερο πλαίσιο της περιοχής του Ακρωτηρίου συνιστά μια μακριά βουνίσια ράχη, η οποία σκίζεται από ένα ποροφάραγγο και μια στενωπό που οδηγεί στην αλίμενη και άνορμη βραχώδη ακτογραμμή. Το Ακρωτήρι, η ιδιότυπη αυτή χερσόνησος-προβολή, εξέχει από το ομαλό ανάπτγμα της βορεινής κρητικής επιφάνειας, μοιάζει με κεφάλι υδροκέφαλου ζώου, και επικοινωνεί με τον λαιμό που σχηματίζουν τα Χανιά με τη Σούδα. Στο Ακρωτήρι βρίσκονται και τα

εξαιρετικά μοναστηριακά συγκροτήματα της Αγίας Τριάδας και του Γκουβερνέτου, που τα συμπληρώνει η εκπληκτική επιτεία σκίτη του αγίου Ιωάννη του Ερημίτη.

Η περιοχή του Σταυρού αποτελεί από μόνη της μια ξεχωριστή γωνιά φυσικού ενδιαφέροντος, παρεκτός της φήμης που απέκτησε από την κινηματογραφική επιτυχία της ταινίας «Αλέξης Ζορμπάς». Εδώ, στον Σταυρό, που κάποτε ήταν ένα πανέμορφο, γραφικό ψαροχώρι, γυρίστηκαν πολλές από τις σκηνές της ταινίας με πρωταγωνιστές τον Άντονι Κουίν, τον Άλαν Μπέιτς, την Ειρήνη Παππά και τη Λίλα Κέντροβα. Για την ταινία αυτή, η οποία βασίστηκε στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, ο Άντονι Κουίν κέρδισε το Όσκαρ Α΄ Ανδρικού Ρόλου

Εντυπωσιακό τμήμα του
αρχαίου λατομείου στο
δυτικό παραθαλάσσιο
τμήμα του

Το ακρωτήριο στον όρμο Τραχήλι Σταυρού χαρακτηρίζεται από την παρουσία εκτεταμένου λατομείου αιολιανίτη (αποθέσεις οστρέων, και άμμου που έφερε ο άνεμος). Το πέτρωμα αυτό θεωρείται ότι σχηματίστηκε σε περιόδους χαμηλής θαλάσσιας στάθμης, ίσως στην αρχή των παγετώνιων περιόδων. Τμήμα του λατομείου είναι σήμερα βυθισμένο στη θάλασσα. Εγκοπή στον βράχο της ακτής δείχνει ότι η στάθμη της θάλασσας υψώθηκε και χαμήλωσε κατά 1,5 μ. περίπου κατά τη διάρκεια χρήσης του λατομείου. Δεν υπάρχουν στοιχεία για το πότε ακριβώς άρχισε η λειτουργία του, ίσως τμήμα του να χρησιμοποιήθηκε κατά την Εποχή του Χαλκού. Εντατικά αξιοποιήθηκε κατά την Ενετοκρατία, προμηθεύοντας με δομικό υλικό τα οχυρωματικά έργα των Χανίων, και κτηριακά συγκροτήματα και μνημεία όπως η Μονή Αγίας Τριάδας και η Μονή Γουβερνέτου. Διακρίνονται κατά τόπους όστρακα ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων ενσωματωμένα στον βράχο.

Σοφία Πρέβε/αρχαιολόγος,
Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων

και η Λίλα Κέντροβα τ' Όσκαρ Β' Γυναικείου Ρόλου. Τα γυρίσματα έγιναν στην αμμουδιά του Σταυρού και στις βραχώδεις, απότομες πλαγιές του βουνού που φέρει το όνομα Βάρδιες και είναι ένα ξεροβούνι με ελάχιστη, ποώδη βλάστηση. Ολομπροστά ξεχωρίζει το φιδογυριστό μονοπάτι από το οποίο σύρθηκαν οι περίφημοι ξυλοκορμοί της ταινίας. Το μονοπάτι αυτό σκαρφαλώνει ως τη σπηλιά του Λερά (η ανάβαση παίρνει περίπου είκοσι λεπτά). Η θέα από το σημείο αυτό είναι συγκλονιστική, ειδικά το πρωί, όταν φωτίζεται ολόκληρη η δυτική Κρήτη, με τα Χανιά στο βάθος, και τον στιβαρό όγκο των Λευκών Ορέων, που φαντάζει απ' εδώ πάνω ως ένας γιγάντιος μολυβένιος δράκος. Στην κορυφή του βουνού αστράφτει ένας ολόλευκος σταυρός, καρφωμένος πάνω στο γαλάζιο υφαντό τ' ουρανού.

Το παράξενο αυτό τοπίο της εκβολής του Νερόκαμπου σε συνδυασμό με την απότομη, γυμνή κορμοστασιά της κορυφογραμμής Βάρδιες, προσφέρει στον επισκέπτη μίαν από τις γοητευτικότερες εικόνες της δυτικής Κρήτης. Από την άκρη της κοιλάδας, που σβήνει στα χείλη του βουνού, φεύγει ένα παράκτιο μονοπάτι, δίπλα από τη

λιμνοθάλασσα το οποίο κατευθύνεται στο ακρωτήριο του Τραχηλιού. Κι από το σημείο αυτό, όπου η στεριά ξεδιπλώνεται ομαλά και με χαμηλό δείκτη «προσθαλάσσωσης», η θέα είναι πανοραμική. Ίσως αυτή η θέα μάγεψε τους ανθρώπους που επέλεξαν τον Σταυρό για να γυριστούν εκείνες οι σκηνές που αποδίδουν τις «αντρικές» σχέσεις του Ζορμπά με τον Άγγλο επιχειρηματία, που υποδύθηκε ο Άλαν Μπέιτς. Εδώ λοιπόν, στον Σταυρό

**Η δυτική και νότια αρμόδης
 παραλία του Σταυρού**

Ακρωτηρίου, όπου σμίγει ο λευκός πέτρινος όγκος των Βάρδιων με τον πολυχρωματικό βυθό, στο μεταίχμιο στεριάς και θάλασσας, ο Μιχάλης Κακογιάννης τοποθέτησε τη σκηνή του χορού με την αθάνατη μουσική υπόκρουση του Θεοδωράκη. Ο λογοτεχνικός ήρωας του Καζαντζάκη έχει όλα τα αρχέγονα αλλά και σημερινά προτερήματα και ελαττώματα του Έλληνα. Τυχοδιώκτης Οδυσσέας, έξυπνος, φιλότιμος,

θαρραλέος και θρασύς, ο Ζορμπάς έζησε σαν αμαρτωλός και σαν άγιος. Το στοιχείο που δένει τις ιδιότητες αυτές είναι ο χορός, ο οποίος συρράπτει και συναρμώνει δεκάδες συναισθήματα (χαρά, λύπη, συμπόνια, θυμό, ελπίδα, κυκλοθυμία...). Ο Καζαντζάκης, στο έργο του, χρησιμοποιεί πολλαπλά επιχειρήματα από τη σημειολογία της ζωής του ενοποιώντας αφηγηματικές αντιθέσεις. Εξάλλου ο Κρητικός

Άποψη του Σταυρού
από το στόμιο της
σπηλιάς του Λερά

Το Σπήλαιο του Πανός βρίσκεται σε υψόμετρο 70 μ., στο ύψωμα Βάρδιες, στον Σταυρό Ακρωτηρίου. Γνωστότερο ως Σπήλαιο του Λερά, πήρε την ονομασία του από τον οπλαρχηγό της Επανάστασης του '21 Στέφανο Λερά. Αποτελείται από έναν προθάλαμο και τέσσερις αίθουσες με λαξευμένες κόγχες, οι οποίες έχουν ερμηνευθεί ως χώροι υποδοχής αγαλμάτων. Στο βάθος του υπάρχει φυσική πηγή νερού γνωστή ως «λίμνη». Το σπήλαιο ανασκάφηκε τη δεκαετία του '60 από τον Κ. Δαβάρια και ήταν ήδη συλημένο. Η ανασκαφική έρευνα πιστοποίησε τη χρήση του από τη Νεολιθική έως τη Βυζαντινή εποχή. Θραύσματα πήλινων αγγείων με εγχάρακτες επιγραφές της Κλασικής περιόδου αποδεικνύουν τη λατρεία του Πανός και των Νυμφών σε αυτόν τον χώρο.

Σοφία Πρέβε/αρχαιολόγος,
Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων

Η γαλήνια εσωτερική αμμουδιά του Σταυρού

συγγραφέας είναι δηλωμένος μονιστής: «Υλη και Πνεύμα», γράφει, «βαθύτατα τα νιώθω ότι είναι ένα».

Ο Ζορμπάς του είναι ένας Διόνυσος κι ένας Απόλλωνας συνάμα. Στην προκειμένη περίπτωση ο καζαντζακικός δυϊσμός αναμιγνύει τους χαρακτήρες προκαλώντας μια σύγκρουση που αντλεί από την αρχαιοελληνική τραγωδία. Στον Βίο και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά είναι καταφανείς οι νιτσεικές επιρροές. Η σύγκρουση των δύο διαφορετικών χαρακτήρων, σαν εξωτερικό επιφανιόμενο, συνυπάρχει με την εσωτερική σύγκρουση (άγιος και δαίμονας), καθώς έντονη διαφαίνεται μια ακροβασία μεταξύ ζωής και

θανάτου, καλού και κακού, σώματος και ψυχής.

Το χοροστάσι του Σταυρού προσφέρεται να γίνει το αλώνι μέσα στο οποίο ο Ζορμπάς θ' αρχίσει τον ασταμάτητο χορό της ζωής. Το δε σταυρόσχημο του τόπου (θάλασσα, αμμουδιά, βουνό κι ουρανός) σηματοδοτεί τον διάλογο ρυθμών και βημάτων, μέσα από τον οποίο προβάλλει και καταξιώνεται η ιδεολογική τοποθέτηση του Καζαντζάκη. Σήμερα λοιπόν, 58 χρόνια μετά τον περίφημο χορό του Ζορμπά στην αμμουδιά του Σταυρού, βρισκόμαστε εδώ για να χαιρετίσουμε αυτό το ίδιο τοπίο που ενέπνευσε τους χορογράφους εκείνου του συρτού, του ελληνικού αυτού ιδιώνυμου

Ο Λειβαδιτάκης, γιος της γυναίκας που φρόντιζε και μαγείρευε για το συνεργείο της ταινίας Αλέξης Ζορμπάς, στο σημερινό μαγαζί του στο Σταυρό

Ο περίφημος χορός του Ζορμπά με τον Άντονι Κουίν και τον Άλαν Μπαίτς, στην παραλία του Σταυρού

Η Γαλλομαροκινή Μαλέκα μπροστά στο καφε-μπαρ που διατηρεί εδώ και χρόνια στη δυτική παραλία του Σταυρού

χορού, διασταυρώνοντας τα δικά μας βήματα με εκείνα του πολυεθνικού Κρητικού, ο οποίος δίδαξε στην οικουμένη ποια οφείλουν να είναι τα στοιχεία του διαχρονικού ατόμου σε κάθε εκδήλωση της ζωής του: έρωτας, λόγος, φιλία, αγάπη, ελπίδα, αισιοδοξία, λαχτάρα, δουλειά, μόχθος.

Ο χορός τα ενοποιεί όλα, κι αυτό έκανε ο Κακογιάννης με τον κινηματογραφικό του φακό, σε συνεργασία με τον Μίκη και τους συνεργάτες του, αξιοποιώντας στο έπακρο το αυστηρό, όσον αφορά τον χαρακτήρα του πρωταγωνιστή, και πλούσιο συνάμα κείμενο του Νίκου Καζαντζάκη, συνδέοντας την τέχνη του χορού με το επίσης αυστηρό τοπίο της γαλήνης της κρητικής γης: τα

σκληροτράχηλα βράχια, τις λαχταριστές αμμούδες, τα κατακόρυφα βουνά, την αγριάδα του πελαγίσου βορρά, τον κρίταμο, τη φυκάδα και το φρύγανο, την κάππαρη και το αρμυρίκι.

Σημείωση: Ο Σταυρός βρίσκεται στη δυτική πλευρά του Ακρωτηρίου, ανήκει στην επαρχία Κυδωνίας και απέχει από τα Χανιά 17 χιλιόμετρα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *Roderick Beaton, Ο Καζαντζάκης μοντερνιστής και μεταμοντέρνος, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2009.*
- *Peter Bien, Καζαντζάκης: Η πολιτική του πνεύματος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2001.*